

Vi sidder fast i isen

Af Aage Gilberg

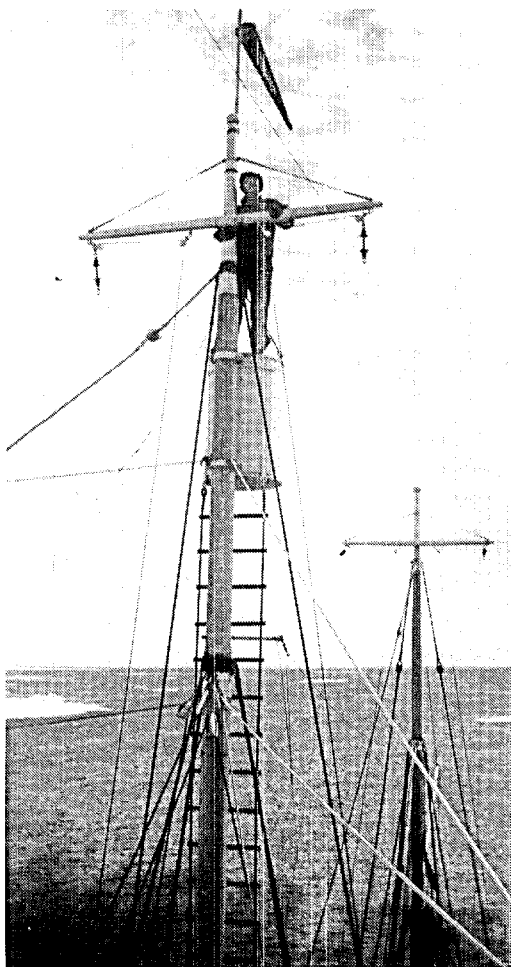
Alle fotos: forfatteren

I denne sommer er det 50 år siden, det stolte, gamle expeditionsskib »Gustav Holm« tog sin hårdeste tørn med hav og is.

Et par gange forlød det i presse og radio, at skibet var blevet mast og, at de ombordværende havde reddet sig på en drivende isflage; men som ved et under slap skibet løs af isens uhyggelige favntag, og alle kom hjem uden men – ganske vist med et skrammet skib og med minder om nogle fantastiske, næsten for spændende uger, men også med sådanne iserfaringer, som kun få har magen til.

Det var anden gang, jeg med »Gustav Holm« gæstede Nordøstgrønland som expeditionslæge hos Lauge Koch, den mand, som gennem en årrække med en stab af danske og udenlandske videnskabsmænd så fortræffeligt udforskede disse vilde, ubeboede egne, han, der kendte landet, isen og havet her som intet andet menneske.

I begyndelsen af juni 1937 ringede han til mig og sagde: Vi sejler midt i juli, og De skal i år være både læge og udrustningschef. De rodede Dem sidste

Forfatteren kigger efter revner i isen.

år ind i så meget, kender stederne deroppe, skibet o. s. v., kan snakke med folkene og sætte videnskabsmændene i sving, så det er det helt rigtige arrangement. Det varede lidt, inden jeg kunne sige noget, og det blev til: »Mange tak for tilliden – hvor ville jeg gerne – men det er helt umuligt. 1. juli skal jeg begynde et obligatorisk kursus på Fødselsstiftelsen og 1/8 tiltræde en stilling på Hobro Sygehus«. »Det må da kunne laves om«, svarede Koch. »Nej, det er for længe siden ordnet gennem Sund-

hedsstyrelsen«. »De skal med – jeg har regnet med Dem og disponeret efter det. Har De noget imod, at jeg taler med Medicinaldirektøren, som jeg kender. Jeg har kontor lige under ham. Jeg går op og forklarer ham, at expeditionen ikke kan gennemføres uden Dem«.

»Ja – men det er jo ikke rigtigt«, sagde jeg.

»Jo, jeg prøver. De skal høre nærmere fra mig«.

Det gik. Jeg fik orlov, hvis jeg selv kunne ordne mig med de pågældende chefer. Jeg fik rykket kurset i fødsels-hjælp til 15/9. Og overlæge Schousboe i Hobro var velvilligt forstående.

»Gustav Holm« havde uheldigvis for både expeditionen og folkene fra fangstkompaniet Nanok fået tildelt nogle opgaver at afvikle ved Skjoldungen og Kap Dan, inden den kunne tage os om bord i Akureyri. 22/7 afrejste expeditionen fra København med ruteskibet »Dronning Alexandrine« til Island, og 5/8 kl. 19 forlod vi Akureyri om bord på »Gustav Holm«.

D. 7/8 havde vi første isskods om styrbord kl. 0552, og kl. 13 havde vi landkending, men snart efter tæt tåge. Næste morgen viste det sig, at vi sad fast i isen udfor Liverpoolkysten. Flere gange klatrede jeg op i istønden – der var ikke vand at se. Isen var meget kraftig, og vi gik lange ture på den.

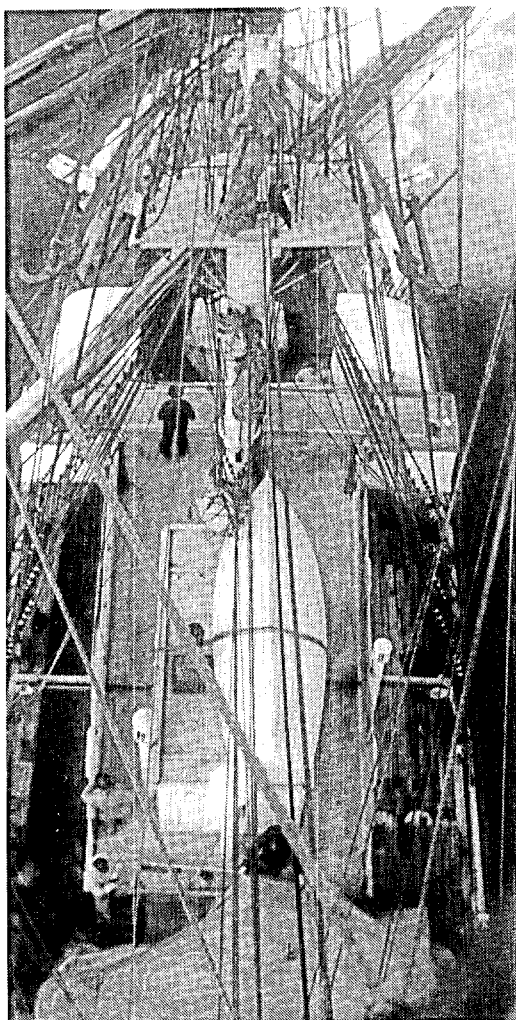
Vi satte isankre og drev under optrækkende storm med isen sydover. Herefter prøvede vi at finde spredninger i det ca. 100 sømil brede bælte af pakket storis, som indrammede kysten, men isen lå overalt helt sammenhængende uden sejltreder. Flere gange forsøgte vi

at lade vort stærke egetræsskib løbe op på isranden for at knække flagerne, men forgæves. Vi kunne ikke komme videre – i hvert fald på nuværende tidspunkt – og måtte opgive hele den minutiøst udarbejdede expeditionsplan med arbejder, der skulle være udført ved Carlsberg Fjorden og betydeligt nordligere.

9/8 fik vi telegrafisk accept fra Grønlands Styrelse af vor plan om at anlægge den nye station »Gurreholm« på vestsiden af Jameson Land ved Schubert Floden – ved Sydkap i stedet for Carlsbergfjorden.

Vi vendte skuden og stod ind i verdens største fjord: Scoresby Sund, i det skønnest tænkelige solskinsvejr, der i nogen grad modvirkede den depressive stemning, som opgivelsen af den oprindelige plan havde udløst. Da vi passerede Cap Hope, kom 6 kajaker ud på besøg, og ud for Scoresbysundkolonien lagde en konebåd til vort skib og medførte husflidsarbejder, som omgående blev købt. Der blev ikke etableret landgang; vi havde travlt og havde bemærket begyndende nyisdannelser, men vi fik 7 grønlandere med til at hjælpe ved stationens bygning. Skipperen lod mig purre kl. 3. Han syntes, jeg skulle have lov at opleve den enestående skønhed, det var her i morgensolens eventyrskær at sejle som i en skov af isbjerge. I tusindvis var de afstødte fra de store bræer i bunden af fjorden. Det var en kold omgang at sidde oppe i tønden og nyde denne åbenbaring.

I løbet af formiddagen blev isbjergskoven tættere, men efterhånden, som vi kom længere ind i fjorden, og solen kom højere på himlen, var det ikke længere så

»Gustav Holm« tøner første isskodse.

koldt. Nu blev der folkeliv på dækket. I løbet af eftermiddagen nåede vi frem til pladsen, hvor Gurreholm skulle bygges. Overstyrmand Max Jørgensen, kaldet Donnerprop, var ude i motorbåden at tage lodskud, så vi vidste, hvor nær land, vi kunne lade ankeret gå. Der var skønt og frodigt derinde. Det ville blive en god boplads. Vi gik straks i gang med løsningen og fik samlet lejrkasser og

andet grej til en geologexpedition ind i landet. Der ville gå mindst 8 dage med at bygge den nye station, og selve byggearbejdet behøvede jeg ikke at være med til, så vi arrangerede endnu en særexpedition til arbejde med botanik og arkæologi.

Sammen med Lauge Koch tog botanikeren Thorvald Sørensen og arkæologen Helge Larsen og jeg, der havde drevet amatørarkæologi ved P. V. Glob's gamle udgravningsplads sidste år, af sted på en længere motorbådstur for at afsøge kysten. Lauge Koch fortalte, at her aldrig før har været andre mennesker end eskimoer. Det var ganske ukendt land, vi passerede, men hvor var her smukt – sletter med frodig vegetation og fredeligt græssende muskusokser, sneklædte bjerge, storslåede bræer – og stadig sejlede vi mellem myriader af isfjælde.

Efter at have sejlet rundt og spejdet efter husruiner det meste af dagen uden resultat, var vi ved at opgive, men fandt så både en sommerbebyggelse og 22 vinterhuse af temmelig forskellig alder – ikke på land, men ude på en lille ø ca. 3 gange så stor som Christiansø. Nu ville vi få travlt i den kommende uge med at grave, måle, tegne og fotografere.

De sidste 2 dage blev vort arbejde stærkt generet af regnvejr, men ellers blev det både med hensyn til arbejde og kammeratskab en storartet og uforglemmelig oplevelse. Det regnede så kolossalt, at vandet strømmede ind under teltunderlaget og bortskyllede vor hjemlige hygge, som vi genoprettede ved at flytte teltet et par gange. Vi fik udgravet 3 huse og optegnet boplads, teltringe og grave.

Men jeg havde også haft andet arbejde for. Jeg byggede en varde. Ung og forelsket, som jeg var, havde jeg med accept af Helge og Thorvald opkaldt vor nabø mod syd efter min kæreste. Varden kom til at huse et højtideligt dokument om, at der fandtes en Lisbet Ø, som blev nøje beskrevet, og dokumentet blev vedføjet et billede af pigen. Endvidere nedsattes i det godt skærmede dokumentrum en æske flødekarameletter og en hel flaske snaps, og så affattede vi i regnvejrskådhed en fremmedbog: Øens første 3 hvide beboere indleder stedets gæstebog med en hjertelig hilsen til alle fremtidige besøgende samt overlader hosstående skænk til første, ærlige finder. – Skål. Da Koch dagen efter hentede os, smykkede han varden med et flot rensdyrgevir og sagde: »Kære doktor, hvad De her har bedrevet er i bedste polarforskerstil – tænk på alle de pigenavne, som er blevet brugt på øer og næs etc. heroppe, Ella Ø, Maria Ø, Ruth Ø, Sofiesund o. s. v. Vi tar ad notam, at vi nu også har en Lisbet Ø.«

Det var 3 forpjuuskede herrer, der kom tilbage til skibet, hvor man lo lidt ad os, fordi vi var så våde og blåfrosne, men et varmt bad i maskinen, tørt tøj og et par romtoddyer kvikkede os hurtigt op. Stationen var bygget op og blev ved en lille højtidelighed overdraget Ib Poulsen som chef.

Under hurraråb og piften med dampfløjten sejlede »Gustav Holm« atter mod øst mellem de mange tusinde isfjælde.

En ganske god dagstur klarede vi. Hen mod midnat var vi nået til Cap Hope, hvor vi ankrede op, men det var blevet kraftig storm, og kæmpemæssige

isflager drev med stor fart. Det var farligt for skibet, så vi turde ikke blive liggende her, måtte atter lette og gled op i bifjorden Hurry Inlet for at komme i læ. Så meget mere, som vi netop fik radiotelegram fra Scoresbysund om, at isen lå fuldstændig fastproppet her, så man ikke kunne komme ind til kolonien.

At det samtidigt var koldt med regn og slud og, at de samlede ismeldinger gav anledning til drøftelse af påtvungne muligheder for overvintring, gjorde ikke situationen behageligere.

Middagen var en oplevelse. For første gang i mit liv fik jeg Moskus som forret, »plankeværkssuppe« og så en dejlig steg, som bestemt kunne måle sig med oksesteg. Normalt må moskusokser ikke skydes i dette distrikt, men vi havde fået tilladelse til at nedlægge en til zoologiske studier.

Efter middagen fik vi for første gang i mange dage solskin, og jeg tog i land sammen med vandbåden, som skulle ind og lægge tragt til vandindtag fra en elv. Her var allerede efterårsagtigt og farverigt, dværgbirkens blade var helt røde, og den krybende polarbirk åbenbarede en gylden skønhed.

Dagen blev en kulinarisk mærkedag. Moskusmiddagen, som havde været en virkelig nydelse, blev til aften næsten overgået af stegt, spækket sælryg med løg – oh, sikken en sauce. Men sæl er nok også det bedste udgangsmateriale for en god kødret, og når så kokken samtidig er en kapacitet, har man de optimale muligheder for en nydelse. Som hors d'oeuvre satte han prikken over i'et ved at servere skrabet tartar med peberrod, korender, rå æg og løg.

»Gustav Holm« er gået til kaj ved iskanten – det er umuligt at komme videre.

Jo, selv indeklemmt i bunden af Hurry Inlet kunne man spise bedre end de fleste.

Veltilpas og struttende af mæthed ordnede jeg et par af mine lægelige forretninger og gik så op i bestiklukafet,

hvor jeg traf en vred og gnaven Donnerprop – det varede næsten en time, inden jeg fik ham til at smile. »Hvorfor Fa'n skal vi ligge her og drive i stedet for at forsøge at komme videre.« Og selvom jeg udtrykte mig lidt anderledes, var jeg ganske enig med ham. »Jeg har efterhånden forstået, at det ligefrem ønskes, at vi skal overvintre, for hva' skal vi ellers ligge her for – bare for sådan en smule tåges skyld, nu ku' vi sikkert have været i Scoresbysund. Jeg vil hjem til min kone. Skipperen er sku en værre kujon.«

Umiddelbart efter denne udtalelse kom skipperen ind med en cigarkasse under armen og bød os – næsten som et afværgende svar på de bemærkninger, han ikke kunne have hørt, et ordentligt kanonslag.

Men så viste det sig, at den irritation, som så let opstår i vanskelige situationer i en ensformig tilværelse uden udsigt til ændringer, var ved at blive almindelig.

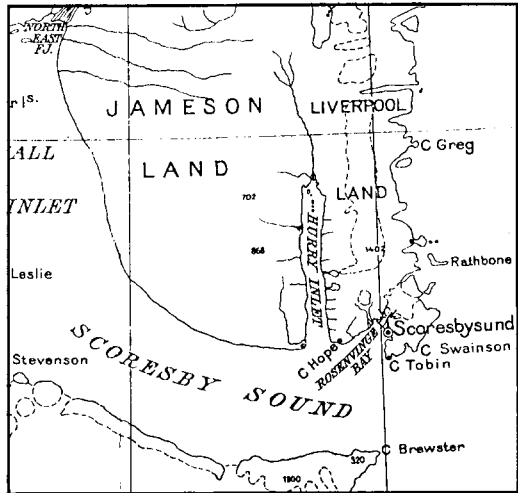
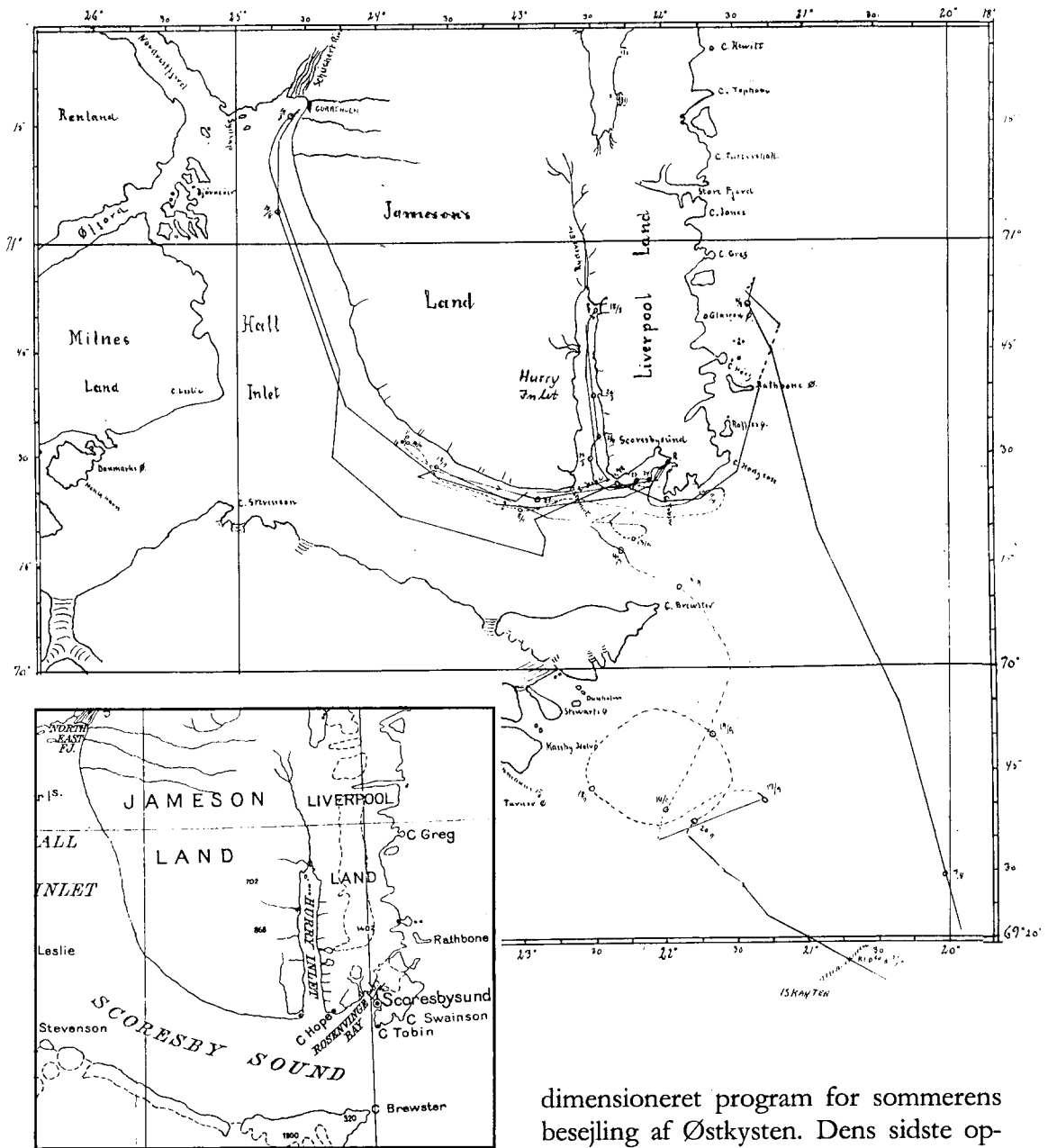
I løbet af aftenen fik vi frostvejr, og nyisen begyndte at danne sig. To af vore udenlandske videnskabsmænd – Rittmann fra Schweiz og Øpik fra Estland var særligt betænkelige ved situationen. Hvis de ikke er hjemme inden 1/10, er de automatisk fritagne for deres stilling. For Øpiks vedkommende er det helt hårdkogt og klart. I Rittmans tilfælde er det økonomisk snusfornuft, der gør sig gældende. Han er faktisk udnævnt til professor pr. 1/10, men regeringen vil ikke kalde ham før, han kommer hjem, for hvis han nu skulle gå hen og omkomme på Grønland, ville man i så fald være nødt til at give hans kone

pension. Virkeligt smukke og hensigtsmæssige dispositioner.

Næste formiddag begyndte vi at sejle. Jeg sad og skrev i Donnerprops kammer, da det skete. Her, bag den røde portiere skjulte jeg mig ikke så sjældent, når jeg ville have ro. Donnerprop lå på sin køje og snorkede, men vågnede øjeblikkeligt op og fremviste et saligt smil. Men ak, det var en kort frist. Om aftenen blev al videre sejlads spærret af mægtige sammenskruede isflager. Samtidig fik jeg travlt, for mange af vore folk blev syge med opkastning og diarrhoe.

Men så kom solen, hvor det dog er påfaldende, som solskin kan virke på os mennesker og mildne vort befindende og syn på tingene. Vor situation var værre end nogensinde tidligere, men vi tog den langt mere upåvirket, end hvis det havde regnet eller sneet. Vi sejlede i is. Man skulle tro, det var umuligt. Når man stod på broen, så man kun flager af storis på størrelse med Saltholm med pakket skrueis imellem. Men det gik heller ikke; hele formiddagen måtte vi ligge stille med isankrene ude. Donnerprop og jeg satte en stige ud og gik tur på isen og efterså skibet. Det var mærkeligt at løbe rundt på 2 m tyk is, men hvor var det dejligt atter at se blå himmel. I løbet af eftermiddagen fik vi maset os 10 m frem, og efter meldingerne fra Scoresbysund, så man kun sammenhængende is, så langt øjet rakte for de spejdere, som var gået til fjelds.

Vi kom til at tale om den vanvittige sejlplan, Grønlands styrelses kontordreng havde lagt for »Gustav Holm«. Den skulle aldrig have haft et så over-

Iskort udarbejdet af overstyrmand Jørgensen, som overlod det til forfatteren efter ekspeditionens afslutning. De punkterede linier af ruteangivelsen viser de strækninger, man drev med isen uden indflydelse på kursen. De fuldt optrukne dele angiver, at man kunne bruge maskinen og delvist sætte kursen.

dimensioneret program for sommerens besejling af Østkysten. Dens sidste opgave her for expeditionen kunne kun forudsættes løst, hvis der ikke havde været is – og nu var der kun is. Når man ved, hvor svingende issituationen kan være på Østkysten, bør man ikke lave en plan som udelukkende synes at bygge på forrige års optimale forhold.

»Gustav Holm« stadig ved iskanten.

Inden jeg skulle i seng, opsøgte en af kammeraterne mig og præsenterede en betændelse, der udviklede sig med rivende hast i h. hånd og arm. Jeg måtte operere. Han fik lidt rigelig narkose af min uøvede hjælper og kastede længe op, så jeg måtte sidde i flere timer hos ham.

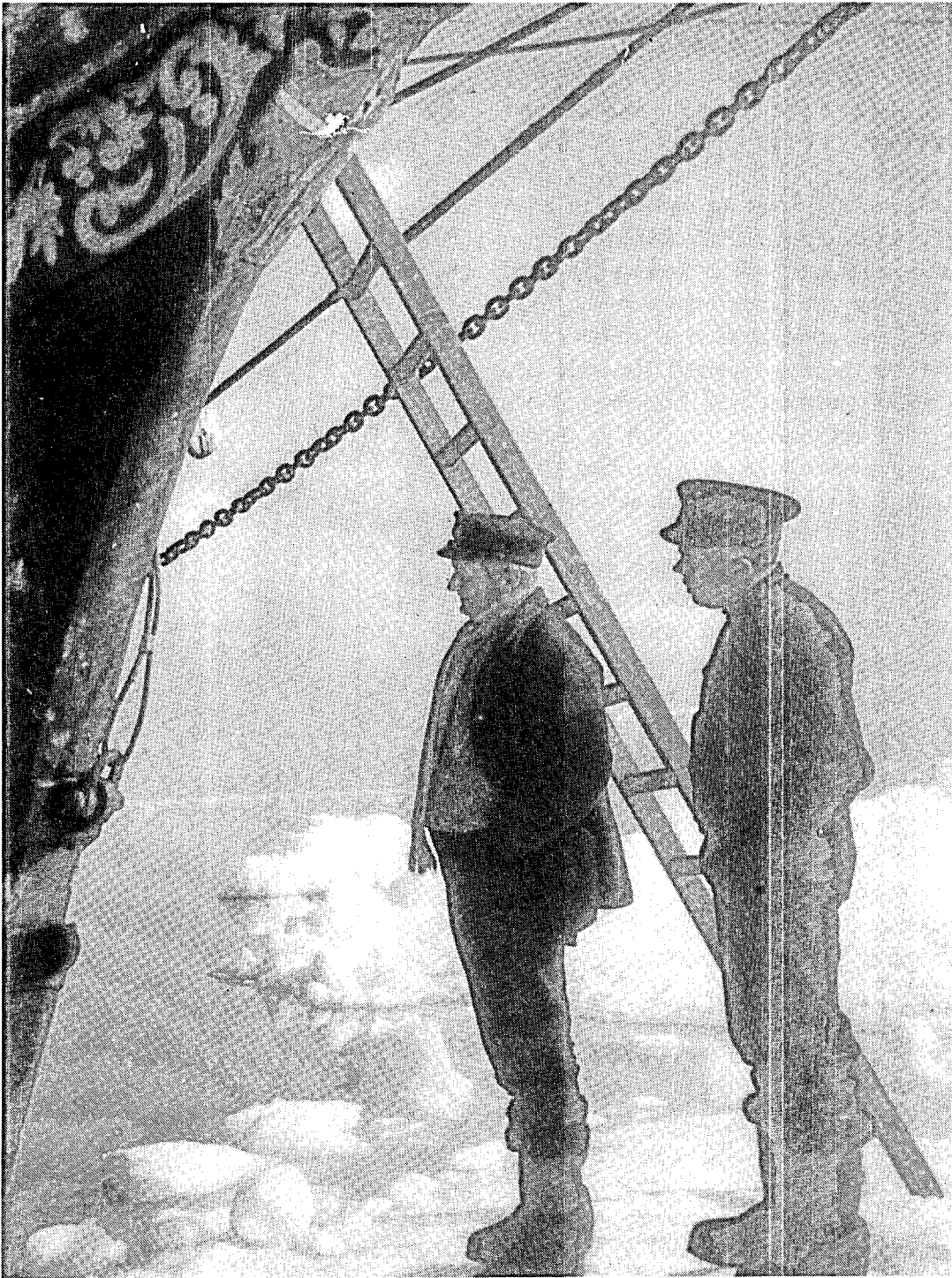
Men så var der andre opgaver at klare. Øpik havde, inspireret af solskinnet fået den ide, at vi skulle foranstalte fodboldkamp mellem skibets besætning og expeditionsmedlemmerne og kom og spurgte, om jeg ikke kunne formidle dette arrangement. Jeg fandt, at det var en fin ide, som kunne medvirke til at aflede tankerne fra vores triste fremtidsudsigter. Det blev en succes, som efterfulgtes af en fornøjelig tovtrækning. Sjældent har storisen i Scorebysundbugten været forsynet med så mange fodspor. Øpik selv morede sig fortræffeligt. Han har tidligere oplevet nogle mærkelige ting. Han deltog i 2½ år i den russiske borgerkrig og undgik lige at blive skudt. Han flygtede kort efter sin

tilfangetagning, mens kuglerne peb omkring ham. Han skulle ellers have været hængt, men rebet knækkede. Han og Rittmann har indtil nu holdt sig i psykisk form ved at spille skak og diskutere fag og politik. Af og til bliver man blandet ind i deres interessante samtaler om kommunisme og national-socialisme, som efter alle endevendinger uvægerligt konkluderer: Politik kan ikke klare problemerne – det er det enkelte menneske som må blive anderledes – og bedre.

Vi fik atter regn og slud, og vi kom til at sidde fast i isen som aldrig før. Vi kom i klemme med agterenden, samtidig med at forskibet stod fast på en stor isskods. I 3 timer kom vi til at ligge overkrænget på den ene side. Et par dæksplanker sprang, og det dirrede og rykkede i roret og dets kæder, så vi hvert øjeblik forventede, at de ville knække. »Gammelholm« lå helt fast og var ikke til at rokke – selv ikke, når der haledes i begge de udsatte isankre med fuld kraft på dampspillet. Skipperen havde det ikke godt, og vi åndede alle lettet op, da skibet kom på højkant.

Den opererede mand tog megen tid. Han havde set dårlig ud de første par dage, og hyppige skiftninger af forbindingen var nødvendige. De voldsomme stød, vi ustandseligt fik, nu vi så småt var begyndt at sejle igen, generede ham. Rigtig sur issejlad med hurtig skiften mellem »stop«, »halv kraft frem« og »bak«. »Det er meget, den kan holde til det, det må være et stærkt skib«, sagde Øpik. To mand gik fast vagt helt agter og fløjtede, når der var fare for skruen, og så slog styrmanden omgæn-

Kaptajn Rosfeldt og overstyrmand Jørgensen (Donnerprop) bedømmer situationen.

de stop og bandede: »Æhv, sikken noget lort, hvorfor fanden ku' skidtet nu ikke løbe styrbord om den satan dér.«

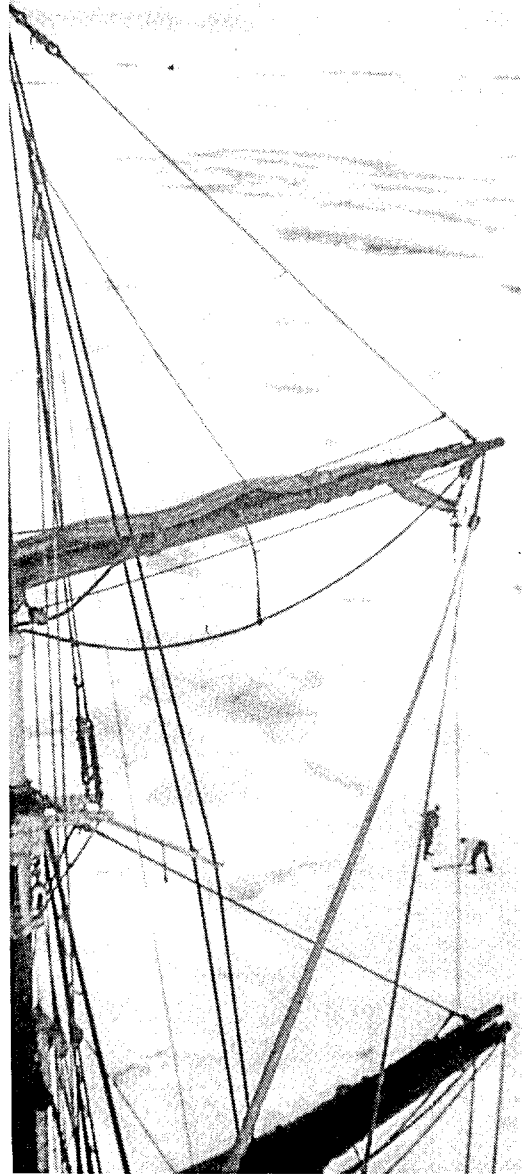
De fleste om bord var ved at blive nervøse, irriterede og angste for ikke at komme hjem.

Dette at gå op og ned ad hinanden dag efter dag på et lille skib, hvor man vanskeligt kan finde et sted og bare være alene og derfor er prisgivet alle folks særheder, stiller store krav til hver eneste om bord – specielt da med den kritiske situation som baggrund. Koch og jeg var allerede begyndt at drøfte, hvem vi burde sende hjem med »Gertrud Rask«, hvis vi fik kontakt med den ved Scoresbysund.

Man må her i arktiske egne, når vanskeligheder tårner sig op, nødvendigvis gå ned på små omdrejninger og samtidig fremtvinge en optimistisk indstilling. Jeg indrømmer, at jeg gik og var skuffet og ked af det – både på expeditionens og egne vegne, men som kammerat og læge måtte jeg tvinge mig til at trække et slør over vor fiasko og fremdrage hver lille ting, man kunne glæde sig over, og i hvert fald lade som om, jeg selv var tilfreds og glad. Surhed er en væmmelig ting og kan nemt blive smitsom.

Vor situation var sådan, at 3 Grønlandere kom gående ud til os. En lang tur havde det ganske vist været, men uden større vanskeligheder. Først i nærheden af skibet havde de måttet springe lidt rundt på isflager.

Da jeg efter en tiltrængt og derfor temmelig lang middagslur kom op på dækket, bemærkede jeg, at det var blæst voldsomt op og, at vi lige havde passeret

Der sættes isankre.

et usædvanligt stort isbjerg. Og vi havde åbent vand omkring skibet.

»Nå, det gik jo godt, doktor«, blev der sagt til mig. Jeg fik så at vide, at vi den

Hø slæbes i land ved Gurreholm.

sidste halve time havde haft de vanskeligste manøvrer, vi overhovedet havde måttet udføre på denne rejse.

Vi havde siddet fast i en stor flage – som så ofte før, men her i den ret pludseligt opståede storm var den kommet i drift med ca. 5 knobs fart og styrede lige mod det store isbjerg, jeg netop havde bemærket. Man havde været i den forfærdeligste spænding. »Gustav Holm« kan tåle meget – hvis vi f. eks. tørnede mod et jernskib, ville det gå mest ud over dette og næppe ses på »Gustave«, men et stort Isbjerg er noget helt andet, og i hvert fald kunne vi nemt få bovsprydet og bådene kunst. I sidste øjeblik var vi kommet fri af isen og

kunne begynde at manøvrere lidt. I begyndelsen lystrede roret ikke på grund af manglende fart, men endelig lod skibet sig dreje helt rundt, så det farlige isbjerg passeredes i 400 m's afstand.

En halv time senere droppede vi begge ankere ved Scoresbysund på 22 m vand, men sikrede os yderligere med en trosse i land. Vi havde storm på styrke 8 og frøs.

»Han har det sku godt nu – han ligger og er både fræk og næsvis – det er tegn på, at han er ved at blive normal«, sagde tømmermanden, da jeg næste morgen kikkede ind i lukafet for at se til »onkel«, som operationspatienten plejede at blive kaldt – han hed Børge Andersen. Han

havde 38,4 og befandt sig bedre, så jeg kunne godt tillade mig at forlade skibet.

Det blev første gang i mit liv, jeg skulle besøge en grønlandsk koloni. Kolonibestyrelsen Høeg havde været ombord, da vi ankrede op, og havde inviteret mig til at komme og besøge ham og også anmodet mig om at tilse koloniens syge. Der var ikke fast læge i Scoresbysund, ligesom Angmagsalik heller ikke dengang havde læge, men nok sygeplejerske, så jeg var den eneste læge på den 2800 km lange kyst.

Kolonien så indbydende ud, som den lå der med solen skinnende på de nydelige træhuse, der var malet med sandfarveglæde – røde, okkergule, grønne og blå. Høegs bolig var hyggelig, havde god plads og var fortrinligt indrettet.

Ved morgenbordet hilste jeg på fru. Hun viste sig – og det understregedes ved gentagne senere besøg – at være en storartet værtinde, som kunne gætte ens ønsker, inden man selv var klar over dem. Men hun glemte heller ikke at sørge for sin mand, f. eks. kom hun fløde og sukker i hans kaffe – uden at han egentlig bemærkede det, han var bare sikker på, at drikken var nøjagtigt, som han ønskede den. Jo, hun var en god kone, som på stilfærdig og ganske ubemærket måde sørgede for alt.

Efter middag vandrede Høeg og jeg kolonien rundt på sygebesøg. Det var spændende og interessant for første gang at komme ind i rigtige grønlandshuse. De er primitivt og nøjsomt udstyret. Det mest iøjnefaldende er briksen og komfuret. De mere velstillede har også en smule møbler. Med hensyn til renlighed og orden er det ganske som i

Danmark – man konstaterer en rig nuancering fra himmelråbende svineri til skinnende og sæbeduftende renhed.

Det første hus, vi besøgte, ejedes af en gammel fanger, der var kommet hertil fra Vestkysten. Det var et meget lille hus og meget snavset. Det havde 2 rum – et stort og et lille, og det var fyldt af mennesker – 20 talte jeg – dels placeret stående op ad væggen og dels siddende på briksen omkring den syge, som var en 12-års pige med en klassisk halsbetændelse. Hun blev penslet og fik noget medicin. »Skal De ikke have vasket hænderne«, spurgte Høeg. Jeg blev meget forbavset over dette spørgsmål, for jeg havde ikke indtryk af, at der på dette sted var teknisk mulighed for en sådan procedure. Men Høeg slog ud med hånden og sagde en masse uforståelige ting og straks efter blev en gryde hentet frem fra sit skjul under briksen – den blev skrubbet lidt, sæbe og et stykke lærred blev også fundet, og alle var såre tilfredse.

Næste hus var meget renere, af nogenlunde samme størrelse og rummede ligeså mange mennesker som det første. Her drejede det sig om et par banale sygdomstilfælde, som hurtigt klaredes. På vejen rundt mellem husene forklarede Høeg mig lidt om den del af sin alsidige virksomhed, som bestod i at tage sig af sygdomstilfælde. Ofte var han også med til fødsler sammen med den stedlige jordemoder. »Jeg ved jo nok noget om detteher sterilitet« sagde han, men det kan man ikke gennemføre her, hvor en kvinde ligger på et moskusokseskind – og tit, når man skal sy en rift sammen, kommer der Moskushår i så-

Forfatteren i godt selskab – med Grete og Theresia.

ret, men det gør nu ikke noget«. Det må ikke altid være nemt for Høeg, der skal klare så meget forskelligt, og navnlig behandling af de syge kan berede ham, der kun har et beskedent kursus og en grønlandsk lægebog som ballast, samvittighedsimplicerende vanskeligheder med sved på panden. Men han har det, der er så betydningsfuldt i både behandling og hygiejne, en sund fornuft, og han kan

telegrafisk forelægge vanskelige problemer for en højere sagkundskab. Men, det er dog stadig Høeg, der skal fremstille problemerne, vurdere situationen og tage ansvaret.

Når Høeg siger, at det ikke gør så meget, at der kommer et par af underlagets lange moskushår med ind i såret, når han syer en fødselsrift sammen, er det jo ikke et forsøg på at undskylde ligegyldighed, eller en slags frækhed, der på forhånd vil afskære videre diskussion. Høeg har simpelt hen i sin mangeårige praksis bemærket, at det altid er gået godt på trods af disse hårs indblanding. De første år har han været den af de implicerede, der har undret sig mest over det. Jeg tager den erfarne og dygtige mands mange stilfærdige små betragtninger til efterretning og vogter mig vel for at misbruge det friskophobede eksamensstof i en samtale som denne. Til gengæld undlader jeg også at omtale, hvor uhyggeligt ofte vi selv på vores fine hospitaler og fødselsafd. oplever svære infektioner – også uden moskushår og ved langt bedre belysning end tranlampen og Høegs lommelygte.

Blæsten og det gode vejr havde skabt en fin udsigt over åbent vand uden for Scoresbysund. Vi havde så hermed en chance for alligevel at nå op til vore nordlige stationer. I optimistisk stemning tog vi afsked med kolonien, hvis kanonsalut blev besvaret fra skibet med talrige riffelskud og tuden med dampfløjten.

Vi kom pænt rundt om forbjerget Cap Tobin, men så blev al videre sejlads afbrudt. Det var umuligt at komme nordligere – her sås kun sammenhæn-

gende stors uden antydning af vandrevner. Der blev ikke fremsat kommentarer, da skipperen gav ordre til at vende tilbage til Scoresbysund. Skuffelsen var så stor, at man ligefrem ikke havde råd til at bruge kræfter til at snakke om den. Det var et skib ladet med tristhed, som ud på natten atter ankrede op ved Scoresbysund.

Men vi havde ikke tabt modet og håbede på noget i retning af en mirakuløs ændring af situationen. Vi var jo langt henne på året, og skulle vi nå op til de nordligere stationer, måtte det være meget snart.

Vi sejlede igen kl. 15, men kom ikke meget længere end ved sidste forsøg. Vi lagde til iskanten – folk blev sendt i land og klatrede op i fjeldet for at overskue et større område, men der var kun sammenskruet is at se. Vi sejlede i mange timer langs iskanten for at finde revner, men der var ingen.

Vi måtte nu klart erkende, at det var umuligt at besejle vore nordlige stationer i år, og da vi kom tilbage til Scoresbysund, telegraferede vi hjem via Reykjavik, klarlagde situationen og bad om tilladelse til at foretage nogle geologiske undersøgelser herfra og så sejle hjem omkring 10. september.

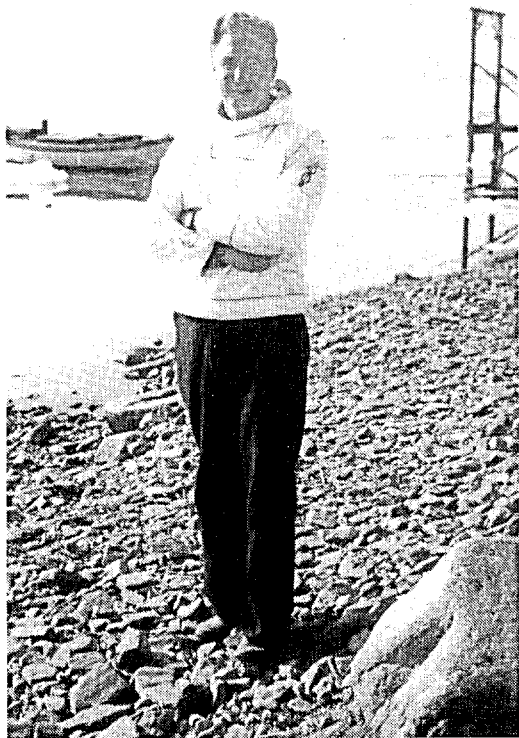
Men vi kunne ikke foretage os noget, før vi fik svar. Og det kunne først afsendes, når direktøren for Grønlands Styrelse havde haft konference med statsminister Stauning, som lå patient på Bispebjerg Hospital.

Om aftenen var der dansmik på »Næsseslottet« – et gammelt tømmerværksted. Da jeg ankom, havde alle matroserne indfundet sig, og de bebrej-

dede mig, at jeg ikke havde mit savblad med, så messedrengen blev sendt ud efter det. Imens dansede jeg, så sveden haglede. Det var kateketen, som var vært og grammofonpasser. Jeg dansede mest med hans nydelige kone, som var en fortrinlig partner med en fantastisk rytmesans. Det var ganske ligemeget, hvad man i sin kåde stemning fandt på at improvisere af variationer – vi trådte ikke en eneste gang hinanden over tærne eller spændte ben for hinanden. Her var stuvende fuldt og frygteligt varmt, men inderlig festligt – uden spiritus. Pigerne var iført deres smukke nationaldragt og mændene hvid anorak. Og der ødsledes med smil og latter. Som altid ved baller var der overtal af piger. Men de stod ikke som i Danmark og var sure – enten dansede de med hinanden eller stod og trippede i takt og lavede yndefulde bevægelser lige som små piger.

Det gik jo ikke an, at jeg næsten okkuperede den flotte kateketkone. Nakorsaq måtte ikke gøre forskel, og jeg fik da også nået at danse med alle pigerne. Ingen dansede dårligt. Selv nogle små, tykke, gamle koner klarede sig fint. I mange tilfælde måtte pigerne være læremestre, når det drejede sig om danse, vi ikke kendte, og det gav anledning til yderligere munterhed.

Jeg tror, at Svejtrit blev anerkendt som den morsomste dans, men Skottish, Rheinländerpolka, Den toppede Høne og Fangerdans elskede de også. Jeg holder selv mest af vals, men det var der ikke plads til i tømmerværkstedet, så jeg hev – efter at have fået kateketen til at spille den rette musik – en pige med ud

Forfatteren i den ny anorak med lægemærke, – eneste læge på en 2800 km lang kyst.

på silamutten, hvor vi kunne danse med de store fejende sving, som gør vals så festlig, og snart havde vi hele forsamlingen med os i den månelyste aften.

Men det var trods alt for koldt at fortsætte her, så vi trak atter indenfor.

Saven var imidlertid bragt i land, og vi holdt en pause i dansen. Grønlanderne var meget optagne af dette instrument. Det så let ud, og de ville gerne prøve at spille på det. De morede sig kolossalt over, at de ikke kunne få den til at sige noget, men så kom en af dem med sin harmonika, og vi fik et fint sammenspil igang. Det blev efterhånden til sange, som både skibsbesætningen og grønlanderne kunne. »Jeg elsker de grønne lunde« blev en hel oplevelse i

den udgave, den her fik: harmonika og sav, besætningens brummen og Grønlandernes improviserede 4-stemmige kor.

Vi fortsatte med sanglege – og aldrig har jeg været med til så festlig en form for »Bro, bro Brille«. Hele aftenen og et stykke af natten blev een lang, dejlig leg.

Lidt over midnat dukkede Donnerprop op og ville have mig med om bord, men jeg kunne ikke løsrive mig fra dette virkelig underholdende foretagende. Han begyndte så at drille mig med, at det ikke var noget for mig nyforlovede mand, og at Lisbet bare skulle vide, at jeg sådan gik til dansemik den halve nat. Jeg svarede ham, at det ville hun ikke have det mindste imod – tværtimod ville det more hende, når jeg fortalte hende om denne oplevelse. »Ja, du bliver nok klogere«, sagde han så. »Du kender ikke kvinderne tilstrækkeligt endnu. Selvom hun ikke siger noget straks, skal du nok komme til at mærke, at hun ikke synes om det«. »Sådan noget vrøvl« svarede jeg, »de piger er jo som børn, man leger med«. »Nå, er de det, de kan nu ellers lave en del numre, som ikke er videre barnlige«. »Det er nok muligt, kære Donnerprop, men selvom Lisbet vidste det, så kender hun mig«, sagde jeg – »og hold så din kæft«.

Så gad Donnerprop ikke drille mig længere. Men selv om hele hans snak var lagt spøgefuldt op, forstod jeg godt den indpakkede advarsel til en ung mand, der havde været lænket til den ensformige skibstilværelse i over en måned og nu var ved at lade sig rive med af festens glæde. Et øjeblik havde jeg været irriteret på ham, men inderst inde

følte jeg taknemmlighed overfor denne ældre, erfarne fyr, som havde kendskab til så mange, ejendommelige »Eventyr« i grønlandske kolonier.

Næste dag – søndag 28/8 – fik vi endelig telegrafisk tilladelse fra København til at gå til »Gurreholm« og losse op – og fik i det hele taget fri dispositionsret under hensyn til den vanskelige situation.

I radioavisen hørte vi, at vi var i en farlig situation og, at man måtte se i øjnene, at vi ikke kom hjem foreløbigt.

Men heller ikke denne sejlads blev af lang varighed. Da jeg efter at have været under dækket og klaret nogle forberedelser til den forventede oplosning ved »Gurreholm« og ved middagstid kom på broen, var vi ud for Cap Hope, men havde stævnen mod øst. Påny havde isen hindret vore planer. Man så kun sammenhængende is mod vest. Ganske vist var det et flot syn, som kun kunne nydes gennem kraftige solbriller, for isen var dækket af sne, som i det stærke solskin tilbagekastede et så intenst, næsten gnistrende lys, at det gjorde ondt i øjnene. Men nydelsen af dette lysorgie blev jo stærkt hæmmet af, at vi fortsat indhentedes af skuffelser.

Da vi sidst på eftermiddagen atter var ankret op ved Scoresbysund, og Høeg for femte gang kom ombord og bød os velkomne til kolonien, var stemningen præget af rutine, og vi gik straks over til udveksling af rent praktiske bemærkninger. Jeg havde under tilbageturen allerede talt med Koch om, at vi så hurtigt som muligt måtte igang med udlosningen, og fik nu ordnet det sådan med Høeg, at vi fik et pakhuis helt for os selv

og, at han skaffede mandskab til hjælp, så vi eventuelt kunne være helt færdige med deponeringen af vort gods, inden »Gertrud Rask«, som ventedes hertil fra Angmagssalik, ankom. Vi gik derfor straks igang med at få vore hunde i land, og motorbådene kom i vandet.

Under aftensmåltidet kom en båd fra kolonien ud efter mig. Høegs kone havde fået heftige mavesmerter. Hun gav sig forfærdeligt, men »jeg virkede stærkt beroligende på hende – og havde god medicin«, fortalte hun senere Koch.

Det gavnede jo ikke at hænge med hovedet og stimulere hinandens gnavenhed. Vi måtte prøve at tage livets tilskikkelser, som de nu engang kom. Og som en hjælp til dette fik vi påny foranstaltet dansemik, der forløb ligeså fornøjeligt som sidste gang. Men da vi ud på natten vendte tilbage til skibet, havde vi besvær med at ro. Der var sammenhængende nysis.

Næste dag blev en rigtig arbejdsdag. Min operationspatient, »Onkel« var feberfri og oppegående, men kunne ikke tillade sig at arbejde. Det blev derfor bestemt, at jeg skulle tage hans plads som lugemand, hvis arbejde består i at dirigere de bylter, som af spillet trækkes op fra lasten og passe på, at de ikke ramler mod lugekanten, ikke kommer i for voldsomme svingninger, styre dem over lønningen og give manden ved spillet ordre til at fire og stoppe på rette tidspunkt, så tingene lander elegant hos de 2 mand, der står nede på den tømmerflåde, vi har lavet af 2 redningsbåde med planker over – den, der sejler godset ind til kolonien, hvor de lejede

»Gustav Holm« ved Scoresbysund.

grønlændere så bærer det op til pakhuset.

Det vanskeligste job er at passe spillet, så det mente man ikke, man kunne sætte mig til, selvom det er et mindre anstrengende arbejde. Men da jeg havde gået og luret spilmanden fiduserne lidt af, tog jeg efter en kaffepause hans plads. Ved første par ophentninger havde jeg

ikke damp nok i stemplerne og det kneb med at »fire« nøjagtigt, men det varede ikke længe, før jeg reagerede korrekt på de givne tilråb. Og en bemærkning fra en af matroserne som: »Doktoren klarer den sku forbavsende fint«, varmede jo helt ind i knoglerne. Og da jeg efter middag var et smut i land for at betale for et bælte, jeg havde købt af en af

pigerne ved dansemikken og fået taget mål til en anorak, men ret omgående blev hentet af Donnerprop, der udslyngede følgende bemærkning: »Hva'fa'en er meningen med, at du løber her og leger sommergæst – vi kan sku ikke undvære dig ved spillet«, blev jeg helt stolt og skyndte mig tilbage til arbejdet.

Om aftenen var jeg dødræt. Men det hårde arbejde og det vidunderlige vejr havde givet os alle humøret tilbage, hvilket Koch og jeg under vor obligate aftensnak med tilfredshed konstaterede. Livet var jo dejligt – og vi nød det.

Den følgende dag blev jeg purret kl. 6½ og gik straks igang med arbejdet i lasten. Selvom det var anstrengende, er det morsomt at være med i alt, hvad der foregår – også det grove, og det medfører, at man kommer folkene endnu nærmere og på naturlig måde indgår i deres kammeratskab, når man arbejder sammen med dem på lige fod.

Om eftermiddagen ordnede Donnerprop og jeg de kasser, vi havde overtaget fra »Nanok«, som jo nu ikke fik mulighed for at aflosse ved sine fangsthytter. Kasserne var ikke mærkede med indholdsfortegnelse, så vi måtte åbne og pakke om. Det var helt vemodigt, da vi kom til julekasserne, hvis indhold – en flaske rødvin, en Cognak og en snaps, 2 dåser henkogt frugt og en lille kasse cerutter – nu ikke kom dem i hænde, som trængte allermest til en lille opmuntring.

Efter aftensmaden oplyste Skipperen mig om, at det var koldt – om jeg ikke gav en rommik. Det kunne jeg jo dårligt undlade efter en så direkte opfordring,

og 2 virkelig gode arbejdsdage med det resultat, at vi praktisk taget var færdige med udlosningen, kunne i sig selv indicere en lille fest, så der blev slået rom under på hele skibet.

Det blev en høj aften. Den mest triste af vore udenlandske videnskabsmænd klarede gevaldigt op, og han, der ellers var ordknap, gav sig til at fortælle letfærdige historier, som oven i købet overraskede ved at udmærke sig som noget usædvanligt i denne genre, idet de var ganske morsomme. Han kom efterhånden så langt i veltilpashed, at han forlangte »Kong Christian« afsunget stående og udbragte et leve for kongeriget Danmark. Donnerprop sang »Champagnedrengen«, og den stiltfærdige Rittmann bebrejdede mig, at jeg var alt for nøgtern.

Vel var det en livlig aften med højroset snak og salige smil, men Koch og jeg var på vor godnattur på dækket ganske enige om, at den havde haft sin mission og i hvert fald havde været en god kur for den deprimerede grundstemning, som trods alt stadig havde behersket nogle af de udenlandske videnskabsmænd.

Der er tradition for, at skibe skal forlade Nordøstgrønland senest 1/9, og hertil var vi kommet. Vinteren var på vej. Vi målte nyisens tykkelse til 2 cm.

Til morgen ankrede »Gertrud Rask« op ved vor side – tidligere end ventet. Man havde haft godt landvand. Da de skulle sætte virer i land, gik den ene i skruen, og det tog 2 dage at få den fri. Kaptajn Westmar kom straks ombord for at hilse på og udveksle iserfaringer. Han bad mig se på en patient ovre på

hans skib; fotograf Jette Bang havde brækket benet i Angmagssalik. Jeg fik lagt en fin gågibsbandage på hende.

Lørdag 4/9 kl. 5 blev vi vækket af »Gertrud Rasks« Dampfløjte, da hun stod ud af fjorden. Hun slap godt til havs, så nu havde vi også de bedste forhåbninger. Det ville vare 2 dage endnu, inden vi havde fået tilstrækkelig ballast, så vi fik endnu en søndag i Scoresbysund, og jeg kunne fejre dagen ved at iføre mig en flot storfangeranorak med blå kanter og lægemærke med flotte slanger tegnet af expeditionens zoologiprofessor Reisinger og syet af smukke og meget dygtige Grete.

7/9 tidlig morgen forlod vi atter Scoresbysund. Kl. 10 var vi kommet fri af Cap Tobin og et godt stykke nord på langs Liverpoolkysten, hvor vi stadig havde landvand.

Om eftermiddagen gik jeg på broen under Donnerprops vagt. Vejret havde ændret sig i modbydelig retning. Vi havde fået så tæt og kraftig en snestorm, at det blev mere og mere vanskeligt at manøvrere. Det var nødvendigt at have olietøj på. Vi prøvede at holde den rette kurs hjemad ud i isen, men det var kun ved velberegneede stød til spærrende isskodser, at vi kom lidt fremad. Det farligste var dog, at stormen tiltog til styrke 8 og øgede den bidende kulde. Det peb i riggen og hylede i ventilerne. Der var ikke andet at gøre end at rende sig fast i isen for ikke at få skibet ramponeret.

Hele natten anede vi ikke, hvor vi var – vi drev bare med isen i mørk snetykning. Og sikken en opvågning, sikken en skuffelse, da dagslyset afslø-

rede, at vi var drevet langt ind i Scoresbysundfjorden – forbi Hurry Inlet. Jo, vi var drevet 22 mil med isen.

Der blev kun talt om overvintring ved frokosten. Koch drillede mig lidt og lod mig forstå, at som polarforsker måtte man i perioder kunne se bort fra erotikken. Dog ingen af os troede endnu for alvor på overvintring – kun forsinkelse.

Driften indad fortsattes med en fart af 4 mil i timen, og i løbet af eftermiddagen opstod den mest dramatiske situation, vi oplevede på hele expeditionen.

Pludselig svandt al tanke på overvintring – og alt andet overhovedet. Vi opdagede, at vi med fuld fart drev med den is, vi sad uhjælpeligt fast i, lige hen mod 2 kæmpemæssige isfjelde, som stod på grund tæt op ad hinanden. Vi så og hørte, hvordan is på flere meters tykkelse masedes og splintredes som vinduesglas mod disse kolosser, som vi med roret fastsiddende som i en skruestik uden mulighed for at kunne ændre situationen det mindste drev henimod med stadig tiltagende fart – som om denne dødsfælde med stigende grådighed sugede os til sig. Aldrig før eller siden har jeg set mennesker være så tydeligt fortabte, så klare over, at de overhovedet intet formåede. Den ene rorkæde sprang under presset, men det var i denne situation en aldeles underordnet begivenhed. Vi stod alle på dækket i åndeløs spænding. Hvordan ville dette gå – det var vel næppe livets afslutning, vi så i øjnene, for det skulle da gå mærkeligt til, om alle omkom. Nu havde vi retning lige mod det ene isbjerg, som kun stod 500 m borte. Vi

stod rede til at springe fra borde ud på isen og forsøge at redde os ved at løbe fra flage til flage.

Da oplevede vi et under. I den malende isskruning, der fandt sted under den frempressede polaris' møde med de 2 enorme faststående isbjerger, fik vi et voldsomt stød. Vor gallionsfigur blev knust, men skibet ændrede kurs, så vi med tiltagende fart drev som gennem en sluseport ind i den smalle rende mellem de to stejle ismure, der ragede mere end dobbelt så højt i vejret som vore master. Et Scylla og Charybdis, der kunne være blevet vor undergang.

Vi trak vejret lettere, men stod længe ganske stille i ydmyg taknemmelighed, og vi fyldtes af en stærkere følelse af fællesskab end nogensinde. Henne på agterskibet stod en af fyrbøderne kun iført trøje og korte underbukser, han havde sovet i sin frivagt og var i sidste øjeblik blevet purret og stod nu klar her til at sætte over lønningen. Selvom den værste fare var overstået – blev han på sin plads; som os andre var han paralyseret af det, vi havde oplevet og lagde slet ikke mærke til, at her var koldt – 12 graders frost.

Vi havde jo ellers allerede været ude for lidt af hvert, men denne oplevelse glemmer ingen af os, så længe vi lever.

Da vi endelig engang kom hjem og jeg fortalte Lisbet om denne uforglemmelige, dramatiske oplevelse, sagde hun først ikke et ord, men tog så sin samling af avisudklip om vor isfærd frem, bladede lidt i den og rakte mig en københavneravis dateret 28/8-37. Hele forsiden var med store typer helliget følgende meddelelse:

»Gustav Holm« er indespærret og må forlades af expeditionen. Koch og hans folk må overvintre i Grønland.

Inde i bladet kom så en reportage om vor færd, om verdens stærkeste træskib, om den alvorlige fare for nedskrining etc.

Hvilket chock for hende at læse sådan noget på et tidspunkt, hvor vi ikke kunne komme i forbindelse med hinanden. Hun havde grædt meget den dag. Det var en lørdag. Hun kom i god tid i kirke næste dag og opsøgte præsten inden gudstjenesten, viste ham avisen og fortalte om den person, hun elskede og hans storartede kammerater. »Gustav Holm« blev den søndag omtalt i prædiken, og gudstjenesten sluttede med en inderlig bøn om vor frelse.

Med tårer i øjnene og ganske sagte stemme aflagde min kæreste denne beretning om sin indsats for »Gustav Holms« skæbne, og jeg havde ingen ord til tak, men kyssede hende længe.

Bag de 2 passerede isbjerger var der lidt åbent vand, men det var som en sydende, strømpisket heksekeddel, der snurrede skibet rundt. Efter denne karuseltur løb skibet atter fast i isen, og driften indad fortsatte.

Radioavisen meddelte om aftenen, at vi sad fast ved Cap Tobin – var det blot så vel.

En time efter midnat gik jeg op til Donnerprop på broen. Han var sandelig ikke i humør. Vi var nu drevet 50 mil ind i fjorden og drev stadig. Han tænkte på sin familie og det forberedte byggeri med udvidelse af hjemmet. »Konen blir skør, hvis jeg ikke kommer hjem«, sagde han.

Professor Rittmann, forfatteren og professor Øpik.

Så blev der slået glas. Klokken var 24, og jeg blev 25 år.

Alle om bord gjorde dagen igennem alt for med fantasi og varme at gøre den så festlig for mig som muligt, og man sendte gavetelegram til Lisbet. Vi havde solskin hele dagen, og om aftenen fremstod i 12 graders frost en ligefrem lysende stjernehimmel.

Dagen afsluttedes med en rommik, som præget af vor alvorlige situation blev ganske stilfærdig, men hyggelig. Ved denne lejlighed røg jeg min første cigar – ja, min første tobak i det hele taget, bortset fra den cigaret, man røg i 6-års alderen. Men det var også en Corona-Corona, og dens gode tobak gav ingen kvalmefornemmelse.

Skipperens surhed og nervøsitæt fra igår var som blæst væk. Han var roligere og mere elskværdig end nogen anden dag på denne expedition og havde et næsten smittende humør. Jeg mente at kunne lodde hans indstilling derhen, at når vi var sluppet fra den håbløse situation med de to isbjerger uden knust skib, kunne vi forvente at klare alt.

Men den tilsyneladende gode stemning ombord var i virkeligheden kun et krampagtigt forsøg på at gøre min 25-års fødselsdag til en uplettet fest. Jeg gennemskuede situationen, men var samtidig så rørt, at jeg gik op på dækket og tudede. Jeg regnede nu selv med overvintring, Koch gjorde det – vi havde netop aftalt, at jeg hellere i morgen måtte telegrafere til vore stationer om at skyde 20 moskusokser som nødproviant – og alle andre gjorde det.

Næste dag stod jeg først op kl. 11 og hørte Øpik mumle noget om den ubekymrede ungdom – han skulle bare vide, hvilke bekymringer og spekulationer, jeg – både privat og som udrustningschef måtte slås med. Nej, det skulle han forresten slet ikke, for han havde mere end nok i sit eget.

10/9 var vi 50 mil inde i fjorden, men så kom der stilstand i driften, og i løbet af formiddagen fik vi telegram fra Høeg om, at man kunne ane åbent vand og om hurtig gang af isen ud af fjorden. I sit fødselsdagstelegram til mig fortalte han, at isen skruede højt op på land, og der var rigelig nysis – der kan man se, hvor hurtigt situationen kunne ændre sig. – Jeg fik da forresten en del telegrammer og smukke gaver på min fødselsdag. Den bedste gave var kokkens. Han testamenterede mig på denne dag sin 5 cm tykke, håndskrevne (blokbogstaver) kokebog – den eneste kokebog, jeg virkelig har læst i. Kokken, Kaj Lykke, vidste, at jeg forstod at vurdere denne gave, jeg respekterede ham som en af de største kunstnere, jeg har mødt.

Desværre kom kokebogen sammen med kokken til at ligge på bunden af

Atlanterhavet under sidste verdenskrig. – Men minderne og den inspiration, de giver, har jeg – både om kokken og hans kunst – så længe jeg lever.

Driften indad fortsattes hele natten og næste dag. Vi sad nu uhjælpelig fast 60 mil inde i fjorden og havde klart frostvejr med masser af nyis. Men der skulle komme mange spændende og opslidende dage endnu, hvor håb vekslede med skuffelse.

Søndag 12/9 kom der så meget spredning i isen, at vi kunne begynde at sejle. Allerede om natten havde vi med fryd mærket stød mod skibssiden af og til, når en isskodse var ved at komme i bevægelse.

Fra kl. 8–12 lavede vi mellem 3 og 4 sømil, og det fornemmes som et meget langt stykke, når man i flere dage har ligget helt fast og bare håbet på at komme ud, men egentlig ikke rigtig troet på det. – Det var forunderligt at se, så alle om bord klarede op, mave- og hjertetilfælde var helt overståede, og appetitten var god. Lige efter middag kom Donnerprop farende ind i salonen og meddelte med ivrig glæde, at vi havde sejlet 1½ time i åbent vand.

Stemningen blev nærmest kåd, og man gav sig til at snakke om ting, man havde trængt tilbage i de vanskelige dage: Skibets vinterudrustning var i virkeligheden meget mangelfuld. Der var f. eks. kun reserveproviant til 30 mand i 6 måneder. Der var heller ikke, hvad der skulle være af tøj, ikke tilstrækkeligt med tømmer og brændsel og kun een kakkellovn. Men selvfølgelig ville vi jo forlade skibet så hurtigt som muligt og tage til kolonien, hvor beholdningen

nok kunne suppleres, og expeditions-medlemmerne kunne med hjælp af hunde og heste spredes til vore stationer, men størstedelen af besætningen burde blive om bord.

Sent på aftenen fik vi et trøstetelegram med de bedste ønsker for fremtiden fra et tilfældigt selskab i Stuttgart. Vor skæbne fulgtes dagligt i presse og radio.

Men de gode ønsker hjalp os ikke. Vi havde håbet at møde åbent vand, men vi så kun is og snetykning og tåge uden landkending. Skipperen ville ikke have frokost og begyndte at snakke om, at det nok var bedre at prøve at finde Scoresbysund igen, i stedet for at drive rundt i isen, men Koch og skibets officerer holdt på, at det ville være forkert at gå tilbage til kolonien – rent bortset fra, at vi vel næppe kunne komme derind for is. Nej, vi ville udad.

»Det er vel nok et underligt skib, dette her«, sagde mester. »Folk er helt vilde af glæde, når vi går frem, men ligger vi stille eller trækker en smule agter, ser de atter nederdrægtig sort på tingene. Sagen er klar – det har jeg jo sagt hele tiden – vi er hjemme i løbet af denne måned.«

Ud på eftermiddagen lettede tågen så meget, at vi kunne få landkending. Vi havde troet, at vi lå et stykke udenfor Liverpoolkysten, men vi befandt os mellem Cap Hope og kolonien, men heldigvis langt ude i fjorden. Vor position gav anledning til en heftig opblussen af diskussionen om, hvorvidt vi skulle gå til kolonien eller forsøge »Lige ud«. Vi havde jo tidligere hørt skipperen sige, at han ville til Scoresbysund og ligge der

og lure på det rette tidspunkt – her ude kunne vi jo nemt risikere at drive ind i bunden af fjorden igen. »Hvad vil skipperen, doktor« – »Hvad siger Koch« – »Hvad mener Donnerprop« – »hvordan er stemningen i folkelukafet, doktor«. Sådan lød det ustandseligt.

Koch var så småt ved at give skipperen ret i, at det kunne være fornuftig at gå til Scoresbysund og straks gøre klar til overvintring – særligt da, når vi nu vidste, hvor mangelfuld en vinterudrustning, vi havde om bord. Donnerprop hældede til samme side, men mester rystede fortvivlet på hovedet – nu syntes han, at vi skulle hjem. Pilsnermorderen Larsen stak hovedet ud fra maskinlugen og sagde: »Folk sku' sku holde op med al den snak. Den er god nok, doktor, vi skal nok komme hjem. Vi vil ikke blive her og få polardille – for du kan stole på, det ville komme. Det begynder med, at alt i den grad skal have sin bestemte plads. »Hvem har flyttet min kam – den skal ligge dér« – og så blir manden skruptosset og er gal i 14 dage. Naj, det skal vi ikke have noget af.«

Sent om aftenen fik vi besked fra Scoresbysund om, at der var så fuldt af is, at man ikke en gang helt inde ved land kunne finde vand til en båd. Ved denne meddelelse var dagens voldsomme diskussion klart afsluttet.

Næste formiddag blev jeg vækket med besked om, at der var bjørn – den første bjørn, vi så i år. Jeg for ud på dækket iført pyjamas og fotografiapparat og nåede at få et godt billede af den.

I løbet af eftermiddagen fik vi lidt vind i den rigtige retning, så vi satte begge mærssejl og kom ganske langsomt

ned mod Cap Brewster, hvor der mentes at være udadgående strøm. Blæsten tog til, og det blev atter hylende snestorm, og vi kunne intet se. Først næste dags middag klarede det så meget, at vi kunne skelne Cap Brewster fra den »rigtige« side. Under snetykning og tåge var vi drevet 10 mil i sydøstlig retning. Vi kunne altså også være heldige. Smil og jubel prægede skibet. Nu troede vi på, at vi undgik overvintring.

Vi så helt pæne våger forude og havde vinden med ca. styrke 6 lige mellem agten og tværs, så »Gustav Holm« huggede sig med roret surret midstskibs ganske pænt frem gennem isskodserne uden maskine – kun hjulpet af forstængestagsejlet. Jeg tog pels på og blev flere timer på broen, for dette var virkelig interessant sejlads. For at komme rigtigt igennem de største våger, måtte vi af og til tage maskine og ror til hjælp for ikke at dreje rundt, men vi havde været oppe på 4 mils fart alene ved vindens tag i riggen. Jo, det gik nydeligt, og flere af os mente, at vi kunne være nået ud i åbent vand i løbet af dagen. Men skipperen turde ikke forcere iskanten i storm. Kort før mørkets frembrud var jeg oppe i tøndens og kunne herfra lige netop hilse på havet. Vi kunne også mærke lidt dønning helt ind til vores position.

Med det første morgenskær begyndte vi igen at sejle. Jeg havde allerede om aftenen stuvet mine sager godt af hensyn til dønningen, når vi passerede iskanten. Da jeg kom op på broen havde situationen helt ændret sig. Isen var tæt pakket, og vi sejlede på den måde, at vi forsøgte at hale os frem med 2 isankre.

Jeg sagde noget om, at vi selvfølgelig skulle have fortsat ud i går, da vi havde god vind og en del våger, men Donnerprop afviste mit vrøvl. Han var ganske enig med skipperen i, at det ville have været en for stor risiko at tage. I løbet af hele formiddagen kom vi efter at have brændt 2 tons kul kun 2 skibslængder frem.

Mester var rasende – først over det »svineri«, at vi ikke var sejlet helt ud i aftes og dernæst, fordi man lå her og spildte hans kul. Jo, han ku skam godt regne ud, hvad meningen var, der skulle altså tæres så meget på vor kulbeholdning, at vi blev nødt til at gå ind til Akureyri og på den måde komme endnu senere hjem. Det var vel nok nogle kønne dispositioner, der blev truffet på dette skib.

På trods af alt dette nye vrøvl blev aftenen en stor nydelse for mig. Jeg så mit snit til at hugge en spand vand, som jeg fik bugseret ned i maskinen, hvor jeg blev rigtig gennemvasket og barberet. Vagthavende fyrbøder skyllede efter med et par pøse saltvand. Hvor var det vidunderligt. Og ovenpå badet kunne jeg nyde det mest enestående lysshow i form af en helt fyrværkeriagtig nordlysforestilling. Men også i pauserne mellem de skiftende nordlysarrangementer, var aftenen en skønhedsoplevelse. Månen var næsten fuld igen – dens rødgyldne lys kastedes tilbage fra isen og fik samtidig bjergene inde i land til at fremtræde som mystiske, halvskarpe silhouetter.

Næste dag var det slut med at sejle, vi bare drev og drev, men foreløbig i den rigtige retning. Det varede dog ikke længe, før retningen ændredes, og vi

blev presset nærmere kysten og derefter mod nordvest tæt ind under kysten og så atter udad. Isen førte os i 5 dage af ganske gådefulde veje, men således at vi kom til at beskrive en cirkel med en diameter på ca. 50 km. Det siger sig selv, at humøret var meget tydeligt påvirket af, hvilken del af denne cirkel vi befandt os på. Vandrationen var sat ned til 1 liter pr. mand pr. dag. I disse dage forestod jeg hele madlavningen under kokkens agtpågivne opsyn, og vi levede godt. Lørdag 19/9 fik vi således Abrikossuppe, kogt helleflynder med Hollandsaisesauce og ris à l'amande pyntet med flødeskum og conditorkonfetti.

Donnerprop havde i flere dage brokket sig over, at jeg var alt for optaget af det gryderøreri – det var vel ikke meningen, at jeg ville svigte gamle venner for at stå og pjatte med kokken, og forøvrigt var der også noget om, at jeg var ved at uddanne mig til navigatør. – Jeg blev hele aftenen i Donnerprops behagelige selskab og vi sled i det med sø- og vejrkort og sextantens rette brug.

Næste dag drev vi stadig baglæns mod nord. Gennem radioavisen erfarede vi, at vi havde sat rekord, idet vi var det skib, som senest på året endnu havde ligget i isbæltet. Rorkæderne sprang 2 gange. Lysmaskinen blev stoppet kl. 23 – der skulle spares på kullene. De fleste samtaler begyndte med klichéen »Uhv – det er vel nok noget lort«, og dette ord får en særlig klang, når folk forsøger at lægge hele deres sjæl og følelse i det.

Der mumledes i krogene om forkerte dispositioner: »Havde vi bare arbejdet hårdere med indtagelse af ballast og taget mere overtid, så kunne vi nok have

gået ud sammen med »Gertrud Rask«. Jeg havde telegraferet til det medicinske fakultet, at jeg ikke i tide kunne nå frem til fødselsstiftelsen, da vi sad fast i isen. Svartelegrammet fra sekretæren lød: Kom omgående. Han har vist aldrig før eller siden fremsat en bemærkning, der har udløst sådanne latterbrøl, som de, der rungede overalt på »Gustav Holm«, da telegrammets paradoxale tekst blev kendt. »Har du pakket« – »tag mig med, doktor«, lød det mellem brølene.

Men issituationen lysnede. 21/9 kom vi i løbet af formiddagen i sydøstlig drift, og da skipperen efter middagen gik i tønden, så han nogen spredning og gav ordre til at bruge maskinen. I løbet af et par timer kom vi op på en fart af 3 knob. Folk livede op, og stemningen blev høj. Her var også noget at se på – en isbjørn på en vuggende skodse, masser af sæler, et par klapmysser og mange søkonger.

Vi bestemte os til at sejle hele natten, selvom vi havde snebyger, men heldigvis ikke ret meget vind. Ved 21-tiden syntes vi, at vi kunne ane en brændingslyd. Isen blev mere og mere spredt, vi fik dønning – og pludseligt passerede vi ganske stille og smertefrit iskanten 21/9 kl. 0010. Hvor var det pragtfuldt atter at opleve at sejle i vand.

Efter besøget i tønden om eftermiddagen havde jeg følt mig så overbevist om, at vor tilfangetagelse i isen var ved at være slut, at jeg telegraferede til Lisbet: Skrappe dage i isen – nu begrundet håb om at komme ud og hjem. Dette telegram gav anledning til de første optimistiske avisnotitser om vor situation i lange tider. Først næste dag kom

Lisbets varde.

den officielle meddelelse om vor heldige passage af iskanten.

22/9 kl. 18 ankrede vi op ved Akureyri, som vi atter forlod lige over middag 25/9 med fyldte vandtanke, ny kulforsyning og frisk proviant. Det var efterårsstormenes tid. Vi kunne forvente en hård hjemrejse. Natten til 29/9 blev skrap. Det trak op til orkan. Ingen sov. Da jeg tidligt om morgenen kom på broen, sejlede vi endnu, men meget langsomt med vinden foran for tværs og kun med stagsjellene oppe. Båsen kom og sagde, at Søren havde det skidt. Ja, hans ene øre var meget hævet og rødt og bag det sås en stor, flad byld, som havde udviklet sig meget hurtigt og godt kunne se ud til at ville brede sig ned i tyggemusklerne. Vi var kort og godt nødt til at operere – trods det voldsomme havvejr, der ofte kastede »Gustav Holm« helt om på siden. Det var be-

sværligt at få instrumenterne kogt i den slingerage. Søren og jeg blev enige om, at vi ville undlade narkose i dette fantastiske rulleri. Jeg skulle nok skynde mig at skære, men det var ikke nemt. Jeg måtte støtte Sørens hovede og mig selv med v. arm mod hans køje, mit v. ben blev presset mod en stolpe og h. fod fastlåst mellem Børges ben. Samtidig leverede han en støttende skulder og holdt skålen til opsamling af den strøm af materie, som ville komme. Jeg stod og afventede en lille pause i slingeriet – snart var Sørens hoved højt oppe ved bagbord og snart langt nede i styrbord, men så skar jeg, og det gik godt. Pusset væltede ud, og Søren kom sig hurtigt.

Stormen tog til. Kort efter midnat måtte vi underdreje med moderat drift i nordøstlig retning. Der blev talt om, at vi måske burde følge stormen og prøve at komme ind til Bergen.

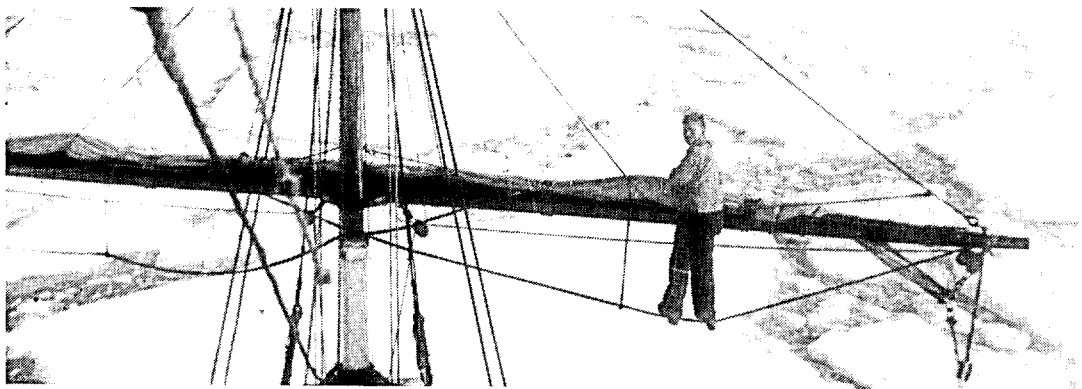
Søerne blev mere krappe, nu vi var nået ind i Nordsøen. Mange blev gennemblødt. Kokken fik sit kammer oversvømmet, og kabyssen blev også gennemskyllet. »Gustav Holm« kunne finde på at lægge sig helt på siden, så

vandet styrtede over bro og ruf og også sendte nogle skvæt ned i maskinen. Men, når man var iført olietøj og kunne holde sig godt fast, var det facinerende også i dette vejr at deltage i Donnerprops vagter.

7/10 om morgenen passerede vi Kronborg, og da lodsbåden kom på siden af os, viste det sig, at den foruden en masse journalister havde fru Koch og Lisbet om bord. Vidunderligt.

I København fik vi den helt store modtagelse. Vi var en sensation, som Verdenspressen havde beskæftiget sig med dagligt i mere end en måned. Den værste issommer i dette århundrede, den stadige regn og tåge i højsommeren og endelig en langvarig hjemrejse i storm havde givet os det indtryk, at hvad vi end foretog os, fik vi modvind. Men for os alle blev denne sommer et værdifuldt minde. Vi havde virkelig oplevet noget, vi havde følt glæden ved at overvinde vanskeligheder, og vi havde oplevet et kammeratskab af så stor værdi, at det fik livsvarig betydning.

Vi var blevet sat på plads og havde lært noget om ydmyghed, tålmodighed, tro og taknemmelighed.

Forfatteren på udkig.

*Resumé af den københavnske presses
meddelelser om Østgrønlandsexpeditionen
1937*

- 10/8: »Gustav Holm« må give op i kampen mod isen. »Gurreholm« kan ikke anlægges, hvor den skulde.
- 11/8: Lauge Koch-Expeditionen i Isvanskeligheder.
- 17/8: Norsk »Polarbjørn« skal undsætte dr. Kochs folk.
Kommentar: Vi havde betalt billet på det norske skib for 2 syge mænd fra Ellø, som vi jo ikke selv nåede op til. Det norske skib var kommet ind nordfra i et ganske smalt bælte landvand en af de første dage i august. Hvis vi ikke var blevet forsinket på grund af de opgaver, der var pålagt »Gustav Holm«, inden den skulle hente os på Island, havde vi haft en rimelig chance for at følge de lagte planer. De 36 timers forsinkelse fik skæbnesvangre følger.
- 18/8: Ingen fare i Østgrønland. »Gustav Holm« på vej nordpå.
- 19/8: »Gustav Holm« i isens lænker.
- 25/8: »Gustav Holm« har ligget fast i otte døgn.
- 26/8: Alvorlig forværring i issituationen i Scoresbysundbugten. »Gustav Holm« har været udsat for isskruninger, og det synes yderst tvivlsomt, om besejlingen vil kunne fortsætte.
- 27/8: »Gustav Holm« er isbunden i Scoresbysund.
- 28/8: De store typer er slået under. En forside lyder som følger:
»Gustav Holm« er indespærret og

må forlades af expeditionen. Koch og hans folk må overvintre i Grønland.

Der indløb i nat foruroligende meddelelser fra Østgrønland om, at »Gustav Holm« er spærret inde i isen og ikke kan udføre sin mission. Den fungerende direktør for Grønlands styrelse, kontorchef Oldendow, tog kl. 23 i aftes ud til Stauning på hospitalet og konfererede en halv time med ministeren. Det er derefter på forslag af dr. Lauge Koch besluttet, at hans expedition går i land forberedt på at måtte overvintre, og selvom man endnu håber svagt, at der skulle vise sig en mulighed inden 10. september for at få skibet ud, venter sagkundskaben, at det må overvintre. Situationen er så vanskelig med isskruninger, at man endda har måttet gøre klart til i givet fald at forlade skibet, hvis der skulle være fare for, at det skrues ned.

Man vil i vinter med de islandske heste og slæder gøre forsøg på at gå op til de nordlige stationer.

- 29/8: Grønlandsisen har besejret »Gustav Holm«. Mulighed for slædeexpeditioner til de afskårne poster mod nord?
- 30/8: Ingen misforståelser på Østgrønland. Kontorchef Oldendow tilbageviser norske formodninger om slet samarbejde og om faren for overvintring.
- 31/8: »Gustav Holm« må opgive at nå »Gurreholm«.

- 1/9: »Gustav Holm«'s vanskeligheder.
- 2/9: »Gertrud Rask« kom igår ind til Scoresbysund – håb om, at den om nogle dage kan gå ud igen sammen med »Gustav Holm«.
- 4/9: »Gertrud Rask« og »Gustav Holm« klar til at gå hjem.
- 5/9: »Gertrud Rask« er sluppet ud.
- 7/9: »Gustav Holm« fra Scoresbysund i dag?
- 8/9: »Gustav Holm« holdes fast i Scoresbysund. Ny issamling, siden »Gertrud Rask« gik ud.
- 9/9: »Gustav Holm« ligger fast i isen midt i Scoresbysundfjorden. Må »Gustav Holm« dog overvintre?
- 14/9: En chance for »Gustav Holm« – skibet ligger nu påny i fjordmundingen og avancerer langsomt mod øst.
- 16/9: Hård kuling sætter »Gustav Holm« til søs. Alt tyder på, at skibet nu vil komme ud i åbent vand.
- 17/9: Ud af fjorden, men ikke ud af isen. »Gustav Holm« driver nu syd-sydvestover langs den grønlandske kyst.
- 18/9: Ny lysning for »Gustav Holm«. Skibet drevet et betydeligt stykke østover.
- 20/9: »Gustav Holm« ligger næsten stille i isen.
- 21/9: Lysner det nu for »Gustav Holm«. Et opmuntrende telegram fra Koch-expeditionens læge.
- 22/9: »Gustav Holm« undslap Østgrønlands vinter. Skibet er nu på hjemvejen med 36 mand om bord.
- 24/9: »Gustav Holm« i Akureyri.
- 28/9: »Gustav Holm« hjem i slutningen af ugen?
- 2/10: »Gustav Holm« møder storm.
- 6/10: »Gustav Holm« hjem i morgen.
- 7/10: »Gustav Holm« vendt hjem fra sit eventyrlige ishavstogt. En spændende beretning om farefulde døgn, da polarisen var herre over kurs og distance. Hvordan skibet kæmpede for livet med isbjerge højere end masterne og med snestorme så tætte, at man sejlede helt i blinde.